

HRVOJE SALOPEK, *OGULINSKO-MODRUŠKI RODOVI. PODRIJETLO, RAZVOJ, RASPROSTRANJENOST, SEOBE I PREZIMENA STANOVNIŠTVA OGULINSKOG KRAJA.*

Zagreb, 2007.

U okviru dvadesetak pomoćnih povijesnih znanosti, i to među onima koje smatramo i ubrajamo među najstarije u povijesti ljudskoga roda, nalazi se i genealogija, odnosno rodoslovlje; tu je i onomastika, odnosno onomasiologija, koja je, zapravo, ono "nešto" osobno u svakoga od nas, jer se bavi našim prezimenima i imenima. Međutim, jedina je među pomoćnim povijesnim znanostima obavezna arhivistika, ali na nju ni ne pomišljamo u uobičajenome, svakidašnjem životu, sve dok se ne susretnemo s nekim problemom. No, s arhivistikom dolazimo u veoma bliske dodire, doslovce svaki dan, u obliku pisanih rezultata (uvijek svemoćne birokracije); ali i ne samo to – ta tko pomišlja na to da je i tramvajska ili autobusna karta veoma važan dokument ako se "švercemo" ili je zagubimo, a radi se, pak, o prometnoj nesreći, a nemamo sigurnih svjedoka za dobivanje odštete? Neugodna je i sfragistika, tj. pečatoslovlje, ako nemamo ispravne pečate na dokumentima, a materijalno je napose zanimljiva i najatraktivnija numizmatika, jer se stari novac stalno "vrti" na tržištu, kao i filatelija, s markama. Povremeno je politički zanimljiva i povijesna geografija, i to napose u vrijeme mirnodopskih razrješavanja ratnih i nekih drugih, specifičnih sukoba, čega smo i mi svjedoci svaki dan čak i s otvorenim sporovima oko državnih, a time i nacionalnih, međa Republike Hrvatske s četiri susjedne države, koje su nastale kao posljedica raspada SFR Jugoslavije u početku 90-ih godina 20. stoljeća. U unutarnjim državnim i nacionalnim razmjerima najopasnija je, međutim, heraldika, tj. grboslovlje, jer su državni i nacionalni grbovi i zakonski zaštićeni, te je zabranjeno njihovo vrijeđanje. No, ima i osobitih zanimljivosti, pa i danas u nas. Naime, nedavno, u kolovozu 2008. g. objavljeno je u Hrvatskoj da Vlada Republike Hrvatske na internetu nema službenu verziju "šahovnice" u državnome grbu te da nije crvena prva kocka, već bijela. Rečeno je da je to zbog "dizajnerskih" razloga, jer da je portal u plavoj boji, pa je tako i grb prilagođen – jer da bi se tamnija, crvena kockica izgubila u općoj plavoj podlozi. No, nitko u ime Vlade nije reagirao na taj očiti falsifikat u samome državnome grbu. Štoviše, na dan 2. listopada 2008. g. "službeni web por-

tal" Vlade Republike Hrvatske, na <http://www.vlada.hr/hr> i dalje donosi istu sliku hrvatskoga državnog grba, dakle prva je kockica bijele boje; to se vidi i u dnevnome tisku. Ministarstva, međutim, imaju zaglavlja u boji, tako da je njihov grb ispravan. Ali, što se tiče pojedinaca, pa i obitelji i rodova, redovito je najprivlačnija genealogija. Povremeno i u vezi s pravnim potrebama, naprimjer kad je u pitanje stavljeno neko nasljedstvo; ali, dakako, više se nalazi u osjećajnoj oblasti života, jer svatko od nas se – prije ili kasnije – zainteresira i za svoje daljnje pretke i postavi sebi pitanje: tko su ili što su oni? To govorim i na temelju osobnoga iskustva, i to zbog dva dijela mogega životnoga puta, i to upravo u profesionalnom području pomoćnih povijesnih znanosti, u arhivskome području, te u sveučilišnom nastavničkom području, već preko četiri desetljeća. I mogu reći da su studenti redovito znatno zainteresiraniji, i oni u Zagrebu, Opatiji, Puli, Rijeci i drugdje, za stjecanje znanja o svojim precima, nego njihove kolegice/studentice; no, još nisam uspio utvrditi zašto je to tako. I kad su me, kao upravo ovih dana, neovisno jedan o drugome, četiri studenta pitala – kako doći do što točnijih podataka o njihovim precima, onda sam – kao i uvijek, već 40-ak godina – postavio protupitanje, s prijedlogom: "Jeste li psihofizički stabilan? Ukoliko niste, nemojte još tražiti podatke o svojim udaljenijim precima!" Zašto? Zato, jer svi mi imamo "svakakve" pretke, a život i ponašanje nekih može nas i teško potresti. Naime, naše mame i tate, pa bake i djedovi, koje, u načelu, najbolje jedino i poznajemo, u načelu su divne za nas i prekrasne osobe. Dakako, i temelji prezimena mogu biti zaista neugodna sadržaja, kakva je i jedna od varijanti primjerice i mogega prezimena; pa su se zainteresirani moji velikohrvatsko nastrojani rođaci u novoj nacionalno-političkoj atmosferi u nas naglo prestali zanimati za porijeklo i sadržaj toga našega višestoljetnoga krčkoga prezimena Strčić (u vrbničkome i dobrinjskom području), kad sam im rekao koji bi mogao biti jedan od mogućih sadržaja toga našega višestoljetnog prezimena. A i u nacionalno osjetljivim i zaoštrenim političkim razdobljima povijesti i prošlosti i nije baš lako pri duši nekome koji sebe smatra zgoljnim Hrvatom da otkrije kako je on, zapravo, potomak predaka drukčije nacionalnosti, pa čak i neprijatelja Hrvata. Tako, u javnosti se stalno spominje sudski proces Šešelju u Haagu kao jednome od srpskih zločinaca iz Srbije, međutim za toga veoma istaknutoga velikosrpskog političara rečeno mi je da je njegova obitelj jedina srpska, i to od 19. st. dalje, u naselju isključivo Hrvata Šešelja. A sadašnji slovenski političar Jelinčič javno je rekao da su "Hrvati stoka", međutim meni je rečeno da je taj slovenski parlamentarni zastupnik zapravo Hrvat. Itd., itd.

To miješanje prezimena, raznoliko porijeklo njihovih nositelja, napose je vezano uz teže i opasnije vremenske situacije, a modruško i ogulinsko područje u Zapadnoj Hrvatskoj može biti čak i odličan primjer tolerancije i netolerancije, nacionalne

i vjerske. I upravo o svemu rečenome i o drugome čak i podrobnije govori omašna, bolje rečeno opsežna, knjiga Hrvoja Salopeka, koju imamo u rukama: *Ogulinsko-modruški rodovi. Podrijetlo, razvoj, rasprostranjenost, seobe i prezimena stanovništva ogulinskog kraja*. Izdavači su u drugoj polovici 2007. g. bili Matica hrvatska u Ogulinu, Hrvatska matica iseljenika i Hrvatsko rodoslovno društvo "Pavao Ritter Vitezović" u Zagrebu. Recenzent je bio autor ovoga priloga, konzultant dr. sc. Željko Holjevac, urednik sâm autor, lektorica Sandra Čudina, grafički urednici Ana Kunej i Zlatka Salopek, a knjigu je tiskao Grafički zavod Hrvatske. Na koricama je otisak slike/ulja na platnu, djela znamenitoga Vjekoslava Karasa, *Oproštaj serežana*, koja se čuva u Hrvatskome povijesnom muzeju u Zagrebu. Knjiga je tvrdo ukoričena, otisnuta čak na 504 stranice. U zahvalama je navedeno (vjerojatno za materijalnu pomoć) 17 institucija i društava iz Brestovca, Josipdola, Ogulina, Oštarija, Pule, Rijeka, St. Thomasa, Tounja i Zagreba, u rasponu od Ministarstva kulture Republike Hrvatske i Grada Ogulina preko Instituta za migracije i narodnosti i Zavičajnoga društva Modrušana "Bernardin Frankopan" u Zagrebu do Eko-imanja Mavrović d. o. o. u Brestovcu i PAF-Citrusa d. o. o. u Zagrebu; u skupini je i Hrvatska bratska zajednica od. 530 "Ogulin" iz St. Thomasa u Kanadi. Uz veoma brojno sudjelovanje zainteresiranih, djelo su 12. prosinca 2007. g. u Matici iseljenika predstavili dr. sc. Dragutin Pavličević, dr. sc. Sanja Vulić i potpisani.

Autor je rođen u Zagrebu, osnovnu školu i gimnaziju polazio je u Austriji, a u Zagrebu Ekonomski fakultet. Zaposlen je bio u gospodarskom poduzeću, a od 1993. g. radi u Matici iseljenika u Zagrebu, danas kao izvršni urednik njezina časopisa *Matica*. Stručno, pa znanstveno, najviše se bavi hrvatskim iseljeništvom u inozemstvu, napose u Europi, te onomasiološkim i genealoškim temama. Objavio je mnogo članaka u dnevnome i drugome tisku te u zbornicima i časopisima. Prije te knjige objavio je još jednu ediciju: *Stari rodovi Ogulinsko-modruške udoline*, koja je također objavljena u Zagrebu, i to u dva izdanja (1999. i 2000), a recenzirali su je mons. dr. sc. Mile Bogović (sadašnji gospičko-senjski biskup) i dr. sc. Milan Kruhek (direktor Hrvatskog instituta za Povijest u Zagrebu, sada u miru).

Novo, veoma opsežno djelo H. Salopeka zapravo su znatno prerađena oba izdanja navedene Salopekove knjige i korisno nadopunjeni rezultatima novih istraživanja i proučavanja, tako da gotovo i ne izgleda kao da je treće izdanje sa sadržajem o istoj temi. Osim toga, tu se sada nalazi i sadržaj o tounjskome kraju, kojega nije bilo u prethodnim izdanjima. Sadržajno se sastoji od pet cjelina, i to: *Predgovor* (str. 7-11), *Uvod* (str. 13-14), I. dio, *Ogulinski kraj i njegovo stanovništvo* (str. 151-263), II. dio, *Stari rodovi ogulinskog kraja* (str. 263-480), *Literatura* (str. 481-486), *Kazalo prezimena* (str. 487-498), *Summary* (str. 499-502) i *Bilješka* (o autoru, str. 503). Oba glavna, opsežna dijela

knjige sastoje se od više glava, a ove od poglavlja te odjeljaka. Djelo je obogaćeno brojnim fotografijama, kartografskim priložima, faksimilima dokumenata itd.

Autor je u djelu najprije dao sliku zemljopisnoga i prirodnog položaja područja o kojem govori sadržaj njegove knjige, a koji je kroz povijest nosio različita imena. Danas, u načelu, najčešće se spominju Lika i Gorski kotar. Zatim, riječ je o povijesti, s naročitim, čak i podrobnijim osvrtom na demografska i druga kretanja stanovništva, od vremena prethistorije i antike preko dolaska Hrvata i silovitih osmanlijskih osvajanja i vladavine Carigrada do napoleonske i habsburške vladavine te iseljavanja u Sjedinjene Američke Države. Tu se daje uvid i u razdoblje kada je taj prostor bio dio ranosrednjovjekovnih hrvatskih i drugih država, pa frankopanskoga posjedovanja toga kraja, u doba kada je to područje bilo glavno, višestoljetno izvorište vojnika za strane vladajuće strukture kao dio hrvatsko-slavonske ugarske, pa habsburške, Vojne krajine; daje i pogled u velike selidbene procese, u masovno iseljavanje i doseljavanje te izmjene naroda i narodnosti, u načelu nasilnih, u čemu se nalazi – uz samo malo drugih područja – u samome vrhu Hrvatske. Sadržaj je autor obogatio i iznošenjem podataka o govoru i imenoslovlju ogulinskoga prostora, o govornim osobinama, zemljopisnim imenima, prezimenima i obiteljskim nadimcima, kao i o tradicijskome životu pučanstva, o vjerskome životu, narodnim običajima itd. U drugome dijelu knjige dao je uvid u rezultate istraživanja o starim rodovima. Dao je i abecedni popis rodova s leksikonskim sadržajima, pa *Zemljovide rodovskih naselja*, kratke biografije te slike istaknutih pripadnika ogulinskih i modruških rodova.

Prema rezultatima Salopekovih istraživanja i proučavanja, u njegovoj interpretaciji broj sada poznatih starosjedilačkih rodova povećao se od 148 na njih 197. Njihova prezimena (na str. 267-461) daje u više verzija, dakako onih do kojih je mogao doći u vrelima i na druge načine; daje uvid i u rasprostranjenost tih prezimena i izvan ogulinsko-modruškog kraja, a i popis obiteljskih nadimaka. Veoma je zanimljiva autorova ideja da nakon sada znanoga ili korištenoga prezimena na hrvatskome jeziku u hrvatskoj varijanti, u drugome retku donosi i njegovu verziju napisanu – glagoljicom. Jer, zaista je taj kraj do dolaska Osmanlija i doseoba Srba, Vlaha i drugih, kao dio frankopanske feudalne državine, bio jedno od glavnih uporišta staroslavenske, odnosno starohrvatske Službe Božje, upotrebe prvoga hrvatskog pisma – glagoljice te prvoga hrvatskog jezika – čakavštine. Tako popis rodova teče abecedno od prvoga dalje, od *Antončića* (ima ih naprimjer i na kvarnerskim otocima i u južnoj Sloveniji, dakako i u SAD-u), za koje je jasno da leži u imenu znamenita sveca; *Badanjka* ima uporište u selu *Badanj*, a ovo u drvenoj posudi; jasnoga su podrijetla i *Bakranin* – po gradu Bakru, i *Biščanin* – po Bihaću; a jasno je izvorište i *Bošnjaka*. Manje je znano, zbog slaboga poznavanja turskoga jezika u našoj javnosti, da je prezime *Bulat* utemeljeno

u čeliku, pa bi se moglo u nas reći *Gvozden*, koje je u upotrebi i danas. Glazbalo *cindra* dalo je prezime *Cindrić*. I tako dalje, itd., sve do *Zubčića* – *zubi*, *Žagara* – *žega*, *žegar*, spaljena zemlja ili, možda, od njemačkoga *die Säge* – *pila* (dodajem iz primorskoga kraja – *šegac*), *Žanića* – *Žan*, *Žani*, za koje ime autor smatra da potječe od talijanskoga imena *Giovanni* (vjerojatnije – od francuskoga ili rumunjskoga imena), do *Žilića* – *žila* te *Žlimena* – možda iz kočevskih njemačkih *Schleimera* – *sliniti*, u nekim kajkavskim područjima *žlimati*, i *Županići* – prema *županu*, općepoznatome nazivu za upravitelja pojedinih upravnih prostornih cjelina, pa i danas u Republici Hrvatskoj. Isto tako autor je dao i kratke leksikonske životopise znamenitih i zaslužnih pojedinaca iz oba ta kraja ili porijeklom; tako, rođenih ovdje, od prvoga (i abecedno u autorovu leksikonu), današnjeg biskupa gospićko-senjskoga i znanstvenika-historičara mons. dr. sc. *Mile Bogovića* preko prvoga hrvatskog dobitnika olimpijske medalje mačevaoca *Milana Neralića*, prvaka Europe u poluteškoj boksačkoj kategoriji *Ivana Prebega* do generala *Petra* i admirala *Vida Stipetića*; a porijeklom su naprimjer *Ralph Cindrich*, jedan od “sto najmoćnijih ljudi u profesionalnom športu Amerike i Kanade”, *Ante*, *Ivica* i *Janica Kostelić*, sportaši, *Dennis John Kucinich*, član Kongresa SAD-a, *Robert*, australski i holivudski filmski režiser, i *Bernard M. Luketich*, predsjednik Hrvatske bratske zajednice u SAD-u, *Željko Mavrović*, sportaš i privrednik, *Tomislav Neralić*, operni prvak, *Pavao Pavličić*, književnik, *Lothar*, general-pukovnik Trećega Reicha i osuđenik za ratne zločine, i dr. sc. *Zlatko Rendulić*, general-pukovnik SFRJ i znanstvenik u tehnici, *Petar Stipetić*, general-major SFRJ i general-bojnik Republike Hrvatske, *Joseph Turkaly*, kipar u SAD-u, *Nenad Turkalj*, glazbeni pisac i kritičar, itd.

I ono što je zasebno važno istaknuti jest to da naime ovaj hrvatski prostor svojom veoma bogatom poviješću, dakle udaljenijim vremenom, i prošlošću, dakle, onim što se dogodilo jučer, nedavno, nije ni u snu jednak mojoj, krčkoj Boduliji; pa iako su vremenski veoma dugo oba područja posjedovali knezovi Krčki/Frankopani te i Modruše i Ogulin bili – uz Vinodol – u Hrvata glavna uporišta, rekoh već za ogulinski i modruški kraj, i staroslavenske/starohrvatske Službe Božje i glagoljice i čakavštine, toga prvoga hrvatskog jezika i pisma. Naime, na o. Krku migracije, imigracije i emigracije bile su u ranijim stoljećima, napose u istim razdobljima kada su bitne i za ogulinsko-modruški kraj, dakle u doba silovitih osmanlijskih nasrtaja, pa su bjegunci i preko modruškoga i ogulinskog kraja stizali i ostajali i na o. Krku. No, na otoku Krku dalje nema velikih promjena sve do u 19. stoljeće, kada mnogi otočani zbog teške gospodarske situacije uglavnom kreću prema SAD-u, ali zato je modruško-ogulinski kraj gotovo stalno imao i velike selidbene procese; štoviše, bilo ih je i sasvim nedavno, u naše dane, u vrijeme velikosrpsko-neočetničke agresije na Hrvatsku u posljednjem desetljeću 20. stoljeća. Tako je taj egzodus već u sred-

njemu vijeku i u počecima novoga vijeka utjecao na to da se dio ovdašnjih ljudi i trajno naseli, primjerice na tromeđi Austrije, Slovačke i Mađarske, pa su postali i do danas i oni ostali poznati i kao gradišćanski Hrvati, a dio ih je otišao preko Jadrana, u Abruzzo, pa i još dalje, u SAD. Ali, taj je kraj i u doba srednjovjekovlja i prije, i u vrijeme Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva, i u doba Ugarske, Osmanske, Habsburške, Napoleonove i Karađorđevićeve Monarhije, pa sve do naših dana, usprkos zaista teškim, pa i tragičnim vremenima, u načelu ostajao, pa je i ostao, hrvatski s većinskim hrvatskim pukom čakavskoga, ali i kajkavskoga i štokavskoga govora zbog povijesne sudbine doseljavanja, raseljavanja i iseljavanja. Čak je i ostao dio starosjediškoga hrvatskoga stanovništva, što se vidi i iz Salopekova djela. Kako je to moguće? Mislim da ta činjenica u znatnoj mjeri leži upravo u glagoljskoj baštini, u staroslavensko/starohrvatskoj Službi Božjoj, u glagoljici i čakavštini, u višestoljetnoj vladavini Frankopana koji su sve to štitili, ili, kako kaže akademik Lujo Margetić: gdje god se prostirala frankopanska državina – ostala je čvrstom i jasnom svijest, primjerice, i o nekadašnjoj do 12. st. samostalnoj hrvatskoj državi, kneževini pa kraljevini. Pa kud ćemo više – Bašćanska ploča krčkih benediktinaca pisana je hrvatskim pismom, glagoljicom, i na hrvatskome jeziku, prvi put s upisanom riječi *hrvatski*, i to uz ime hrvatskoga kralja Zvonimira, koje je također tu uklesano, i kojega daje kruniti Sv. Stolica, dakle, ondašnji UN ili EU.

Osnovica je knjige, rekoh, u ona dva opsegom manja, ranija izdanja, za čijim je sadržajima, očito je, velika potražnja, kad se išlo i u treće, ovaj put opsežnije, izdanje. Dakle, čak i šira javnost utvrdila je da je sadržaj edicija vrijedan čitanja, a, usto, i zanimljiv. Usto, knjiga je i interdisciplinarnoga sadržaja – što se ne bi moglo, barem na prvi pogled, iščitati iz njezina naslova i podnaslova. Tako ona govori ne samo o povijesti, genealogiji i onomasiologiji ovoga područja Hrvatske, već zalazi i u arheologiju, demografiju, dijalektologiju, filologiju, crkvenu, gospodarsku, jezičnu, književnu, pravnu, vojnu i drugu povijest, zahvaća narodni život i običaje, umjetnost, prosvjetu i obrazovanje, općenito i zasebno i kulturu, itd. Autor, dakako, nije osposobljeni stručnjak iz svih tih znanosti, područja i polja, no zato se rado poziva na ono što su pronašli i iznosili u javnost drugi, a to je pohvalno, tako se radi i u znanosti i u struci. I ono, u nas osobito važno: moglo bi se – zbog tematike – pretpostaviti i složenosti nacionalnih odnosa i problema u povijesti, prošlosti i danas na tome prostoru, da će autor biti nastrojen – hrvatsko-nacionalistički ili, čak, i velikohrvatski, osobito s obzirom na znatne ljudske, a i materijalne, žrtve koje su ovome hrvatskome kraju nanosile Osmanlije, pa vladajuće austrijsko-njemačke i mađarsko/mađaronske strukture te velikosrpske i velikohrvatske opcije. No, autor se znao suzdržati od svega toga i dati i nacionalno objektivnan osvrt.

Ukratko: Hrvoje Salopek dao je vrijedno i sadržajno djelo. Ostvaren je i javnosti prezentiran rezultat velikoga, dugogodišnjega truda, postignut na znanstvenoj i stručnoj razini, dakle i s visokom kvalitetom, a ne zanemarujući tu ni zanimanje šire javnosti, dakle morao je povremeno krenuti i u publicističke vode. Zbog svega toga može se opet očekivati, kao i u prethodna dva navrata, veliko zanimanje čitateljske publike, no, i nešto drugo: rezultati novih istraživanja i samoga autora, ali i drugih zainteresiranih, mladih stručnjaka i znanstvenika, potaknutih upravo sadržajem toga knjižnoga djela.

Petar Strčić